

Critics - Point

Ἑλληνικὸ πρόγραμμα-πανδαισία, ἀπὸ τὸ
Κουαρτέτο Ἐγχόρδων τῆς Κ.Ο.Α.

(Ἔργα Καρρέρ, Σκαλκώτα, Παπάνα καὶ ἓνας
μυστηριωδῶς ἄγνωστος Μίκης.)

22/2019.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

101 ΚΑΝΟΝΙΟΒΟΛΙΣΜΟΙ ἐκ Λυκαβηττοῦ, γιὰ τὸ μόνο πρόγραμμα ἀποκλειστικῶς Ἑντεχνης Ἑλληνικῆς Μουσικῆς (ΕΕΜ) στὶς ἐκδηλώσεις τῆς Κρατικῆς Ὀρχήστρας Ἀθηνῶν (ΚΟΑ) μεσοῦσης τῆς β' τριετοῦς θητείας τοῦ καλλιτεχνικοῦ διευθυντοῦ Στέφανου Τσιαλῆ τὴν ὁποία ἀνανέωσε, ὡς μὴ ὄφειλε. ἡ τερατώδους ἀμουσίας (ὅπως ὅλοι οἱ προκτοχοί της πλὴν Μικρούτσικου) τέως ὙΠΠΟ Λύδια Κονιόρδου. Διότι ὁ μουσικὸς ἀνθελληνισμὸς τοῦ κ. Τσιαλῆ, πού πληρώνουμε ἐμεῖς τὰ φορολογούμενα κτήνη, βοᾷ καὶ ὀρέεται πλέον. Καὶ αὐτὸ τὸ πρόγραμμα σχετίζεται ἀμεσα μὲ τὴ φετινὴ 70ῆ ἐπέτειο θανάτου τοῦ Νίκου Σκαλκώτα, ἑνὸς μόνον πλήθους μεγίστων καὶ μεγάλων τῆς ΕΕΜ, προφανῶς διότι ἐκεῖνον μόνο γνωρίζει ὁ κ. Τσιαλῆς. Πᾶνε σχεδὸν 6 χρόνια ὅπου ἡ ΚΟΑ κατάντησε Σαχάρα τῆς ΕΕΜ, γιὰ νὰ μὴ συνυπολογίσουμε τὴν προηγούμενη Ζετία Βασίλη Χριστόπουλου, ὅπου τούλάχιστον ἔπεσαν κάποιες «ψιχάλες»— παραγγελίες σὲ νέους συνθέτες.

Ἡ ἐν τίτλῳ συναυλία ἐντάσσεται στὸν ἐμπνεύσεως Τσιαλῆ κύκλο Μουσικοῦ Περίπατου στὰ Μουσεῖα, ἐνδεχομένως πιὸ διαδομένοι σὲ μουσεῖα Εὐρώπης, ΗΠΑ, ἴσως καὶ χωρῶν τῆς Ἀσίας, ὅπου ὅμως τὰ περισσότερα μουσεῖα, διαθέτουν πάντως αἶθουσες μεγαλύτερης χωρητικότητος τῶν

Ἀθηνῶν. Δὲν εἶναι ἡ πρώτη χρονιά Μουσικῶν Περιπάτων Ἄριστα σύνο-
λα μουσικῆς δωματίου ἀπὸ μουσικοὺς τῆς ΚΟΑ, παρουσιάζουν ἐνδιαφέ-
ροντα προγράμματα...κατὰ συντριπτικὴ πλειοψηφία ξένης μουσικῆς. Τὸ
πλῆθος τῶν ἀθηναϊκῶν ἐκδηλώσεων, παρὰ τὸ ξεχαρβάλωμα τῆς ἔσαι
ἀθεσμοθέτητης μουσικῆς μας, ξεπερνοῦν τὸν ἀνθρωπίνως διαθέσιμο ἐνὸς
μουσικοκριτικοῦ, ἐφ' ᾧ καὶ ὡς τώρα παρακολούθησα ἓνα μόνον Μουσικό
Περίπατο : τὸ Ντοῦ Βασίλη Σούκα (βιολί) -Ἀστερίου Πούφτη (βιολον-
τσέλο) μὲ ωραιότατο πρόγραμμα συμπεριέχον ὅμως, τέλεια παιγμένο, τὸ
Ντοῦ τῷ Σκαλκῶτα (Μουσεῖο Μπενάκη, 19.3.2918), ἐνώπιον 30-40
ἀτόμων. Μοιραῖα σκέφθηκα ὅτι τὸ οὕτως ἢ ἄλλως λιγότερο ἐθισμένο στὴ
μουσικὴ δωματίου ἀθηναϊκὸ κοινὸ θὰ ἀργήσει νὰ συνηθίσει θεσμὸ δυνη-
τικῶς ἐπωφελέστατο.

Περισσότερους (110;) ἀκροατὲς συγκέντρωσε ἡ σχολιαζόμενη
ἐκδήλωση στὴ μικρὴν αἴθουσα (120 θέσεις περίπου) τοῦ Βυζαντινοῦ &
Χριστιανικοῦ Μουσείου—μέτρησα κάπου 10 ἄδεια καθίσματα. Καὶ θὰ
ἀρχίσω ἀπὸ τὸ ἐξοργιστικῶς ἀπαράδεκτο ἐντυπο πρόγραμμα, μία μόνον
ὄψη φύλλου Α4. 1. Λέξη γιὰ τίς χρονολογίες συνθέσεως τῶν ἔργων. 2.
Λέξη γιὰ τὰ μέρη τους: λ.χ. Πόσες παραλλαγές περιλάμβανε τὸ *La Folia*
(μέτρησα 8, ἀλλὰ δὲν ὀρκίζομαι); πόθεν ὁ τίτλος; Πόσα καὶ ποιά τὰ
μέρη τοῦ Κουαρτέτου Σκαλκῶτα, καὶ τοῦ ἀγνώστου μας (ὅπως καὶ τὰ
προφανῶς προηγηθέντα 3...) Κουαρτέτου ἀρ. 4, τοῦ Θεοδωράκη μὲ τὴν
ἀνεξήγητη καὶ ἀμάντευτη μέσῳ τῆς μουσικῆς, ἐπωνυμία *Μάζα*.. Μᾶς
εἶπαν ὅτι τὸ πρόγραμμα δὲν προέβλεπε διάλειμμα, Ἔ, λοιπὸν διάλειμμα
ἔγινε ὅταν τελείωσαν τὰ 3 ἀπὸ τὰ 5 ἔργα πού ἀνέφερε τὸ ἐντυπο
«πρόγραμμα». Ἀποτέλεσμα: οἱ μισοὶ ἀκροατὲς ἀπεχώρησαν! Αὐτὰ...*e*
scusate s' e poco (ἰταλ. σχωρᾶτε μας ἂν εἶναι λίγα)!

Ἄξιες παντὸς ἐγκωμίου οἱ ἐρμηνεῖες τοῦ Κουαρτέτου τῆς
ΚΟΑ, ἄγοντος τὸ 9ον ἔτος τῆς ἡλικίας του ὅπως ἀκοῦμε. Τὰ μέλη:
Ἀπόλλων Γραμματικόπουλος—βιολί α', Παναγιώτης Τζιώτης,—
βιολί β', Πάρις Ἀναστασιάδης—βιόλα, Ἰσίδωρος Σιδέρης—βιολοντσέ-
λο. Πλούσιος, στίλβων, ἄψογη σύμπνοια καὶ ὀρθοτονισμένος ὁμαδικὸς
ἦχος, ἄψογη διαφοροποίηση τῶν γραφῶν γιὰ κουαρτέτο καὶ ἰδίως
τεχνοτροπιῶν (Παπάνας-Θεοδωράκης).

1. KARRER, ΠΑΥΛΟΣ (1829-1896): Ὁ Γέρο Δῆμος (Σεπτ, ἡ
Ὀκτ. 1859) κείμ. Ἀριστοτέλη Βαλαωρίτη, ἀργότερα ἄρια (Α' πράξις τῆς
ὄπερας *Μᾶρκος Μπότσαρης*, 1857-57, παγκόσμια πρώτη, Πάτρα, 30.4.
1861), μεταγραφὴ γιὰ κουαρτέτο ἐγγόρδων Νίκου Σκαλκῶτα (1949).
Τὸ τραγοῦδι τοῦ μεγάλου Ζακυνθίου, Ἑλλάδα ἐμβληματικὴ ὅσο καὶ ὁ

“Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν τῶν Μαντζάρου καὶ Σολωμοῦ, εἶναι σύντομο ἀριστούργημα μέγιστης πνοῆς, πὺ μεταγενέστερος μεγάλος τῆς μουσικῆς μας, μεταμόρφωσε σὲ ἄλλο ἀριστούργημα, φυσικὰ συσχετίσιμο μὲ τὸ πρωτότυπο.

2. ΠΑΠΑΝΑΣ. ΣΙΜΟΣ (γ. 1979), συνθέτης καὶ πρῶτο βιολὶ τῆς Κρατικῆς Ορχήστρας Θεσσαλονίκης (ΚΟΘ): *La Folia*, εἰσαγωγή, θέμα καὶ 6 παραλλαγές γιὰ κουαρτέτο ἑγχόρδων (2009). Ποιὸς τολμᾷ νὰ ἰσχυρίζεται ὅτι δὲν μποροῦν νὰ γραφοῦν ἀριστουργήματα σὲ γραφές προσωπικῆς ἀλλὰ μὲ ρίζες βαθύτατες στὴν ὑψηλότερη παράδοση; Τὸν διαψεύδει κατηγορηματικά, (φιμώνοντάς τον), ἢ τόσο πλούσια σὲ εὐρηματικότητας ἀντιθέσεις μελωδίας, ρυθμῶν καὶ ἀγωγῆς σύνθεση Παπάνα. Τὰ ἀρκετὰ ἔργα του πὺ γνωρίζουμε μᾶς κάνει νὰ τὸν συγκατατάσσουμε μὲ πῶ εὐγλωττους σύγχρονους δημιουργοὺς μας. Μὲ τὴν τελευταία νότα, λαχταρᾶς νὰ ξανακούσεις αὐτὴ τὴ *La Folia* τοῦ Παπάνα,

Ἰσπανικά, ὁ ὄρος, γράφεται μὲ ἓνα, ἰταλικά μὲ δύο *II*. Ὡστόσο εἶναι πορτογαλικῆς προελεύσεως ἀφοῦ πρωταπαντᾷ σὲ ἔντυπο τοῦ 1577. Ἀρχικὰ δὲν ἀναφερόταν σὲ συγκεκριμένο θέμα ἢ συγχορδιακὴ πρόοδος, ἀλλὰ μᾶλλον σὲ μιὰ αὐτοσχεδιαστικὴ-συνθετικὴ διαδικασία, **καταλήγουσα** στὸ θέμα ἢ στὴν πρόοδος. Τὸ γνωστὸ θέμα τῆς *La Folia* (16 μέτρα σὲ συγκεκριμένη συγχορδιακὴ πρόοδος) συνδέθηκε κυρίως μὲ τὴν τελευταία ἀπὸ τὶς 12 Σονάτες γιὰ βιολὶ καὶ συνεχῆς βάσιμο (συνήθως τσέμπαλο) τοῦ Ἀρκάντζελο Κορέλλι [Arcangelo Corelli, 1653-1713], ἔργο 5 (ἔκδ. Ρώμη 1700) καὶ χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ πολλὰ συνθετικὰ κορυφῆς τοῦ 18ου αἰ.

3. ΣΚΑΛΚΩΤΑΣ ΝΙΚΟΣ (1904-1949): *Κουαρτέτο ἑγχόρδων* ἀρ. 3 (1935). Τὰ μέρη I. *Allegro moderato*. II. *Andante*. III. *Allegro vivace (Rondo)*. Ἀπὸ τὰ 4 κουαρτέτα ἑγχόρδων, γνωρίζουμε μόνον τὰ ὑπ' ἀρ. 3 (1935) καὶ ἀρ. 4 (1940) σχεδὸν διπλασίας διάρκειας τοῦ προηγουμένου, πὺ ἔχω ἀκούσει μόνον μίαν φορά στὸ ὠδεῖο Φίλιππος Νάκας. Ὁ «σωτὴρ» (ἢ...ὄλετῆρ;) τοῦ ἔργου τοῦ Σκαλκώτα, αὐτοκαλούμενος «μουσικολόγος» Νανάκος Παπαϊωάννου (1915-2000), δάνεισε τὸ πρωτότυπο χειρόγραφο τοῦ ὑπ' ἀρ. 2, σὲ ἄγνωστο ἰσραηλινὸ κουαρτέτο πὺ καὶ δὲν τὸ ἐπέστρεψε καὶ μᾶλλον δὲν τὸ ἔπαιξε ποτέ...Ὁ

Νανάκος χρεώνεται και με τον πιο δύσχρηστο Κατάλογο Έργων (του άτυχου Σκαλκώτα) ὅλης τῆς Ἱστορίας τῆς Μουσικῆς¹. Δὲ γνωρίζω ἐκτέλεση τοῦ Κουαρτέτου ἄρ. 1: πρέπει νὰ σώζεται στὸ Ἀρχεῖο Σκαλκώτα. Ὅπωςδὴποτε ἡ ἐκτέλεση ἀνέδειξε τὴν καθαρότητα τῆς συνθετικῆς συλλήψεως, πὺ ἀντιπροσωπεύει μιὰν ἰσόκυρη ἀντίθεση με σχεδὸν μετὴ μπρουκνέρεια μνημειακότητα του ὑπ' ἄρ. 4,

4. ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ, ΜΙΚΗΣ (γ. 1925): *Κουαρτέτο ἐγχόρδων* ἄρ. 4, «Μάζα», ἓνα μέρος, περίπου 12πτῆς (;) διάρκειας. Ἀποκατάσταση (μετὴν ἔγκριση, φυσικὰ τοῦ συνθέτου) Φιλίππου Τσαλαχούρη, μεγάλου ἀριθμοῦ χειρογράφων σημειώσεων ἀρχῶν δεκαετίας 1950 (Παρίσι;). Προφανῶς ἔργο νεανικότατης γραφίδος, παραδοσιακῆς ρυθμικῆς καὶ ἀρμονικῆς γραφῆς, μελωδικὰ διατονικὸ, ἴσως «τροπικὸ» (ἀγγλ. **modal**), ἀτόμου με σαφέστατη διαίσθηση ἀλλ' ἀμυδρὴν ἀκόμη ἀντίληψη τοῦ τί ἐστὶ σύνθεση (τάσεις μακρηγορίας;). Ὅσο γιὰ τὸ ἐπωνυμία «Μάζα», δὲν ἀναφέρεται στὴν... ποσότητα ὕλης ἑνὸς σώματος, οὔτε σὲ... ἐπαναστατημένες μάζες, ἀλλὰ σὲ ἓνα κρητικὸ χωριὸ, τὴ Μάζα Χανίων (Δῆμος Ἀποκορώνου). Θυμίζουμε ὅτι ὁ Μίκης, τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ ἀγνοοῦμε μπόλικα (νεανικά μᾶλλον) ἀξιόλογα ἔργα του, καίτοι γεννήθηκε στὴ Χίο εἶναι 1000% Κρητικὸς. Ἡ ἄκρα ἀπλότητα τῆς γραφῆς γιὰ κουαρτέτο (οὐσιαστικὰ φωνές ἀντιστίξεως) ἀντιδιέστειλε τὸ ἔργο ἀπὸ ἐκεῖνα τῶν Σκαλκώτα καὶ Παπάνα, ἀμφοτέρων βιολιστῶν ὑψηλοτάτων προδιαγραφῶν, βαθυτάτων γνωστῶν τῆς γραφῆς γιὰ κουαρτέτο. Ὡστόσο, εὐχαρίστως ξανακούγαμε τὸν ἄγνωστον αὐτὸ Μίκη, ὄχι μόνο γιὰ νὰ τὸν ἐμπεδώσουμε.

5. ΣΚΑΛΚΩΤΑΣ ΝΙΚΟΣ (1904-1949): *Πέντε Ἑλληνικοὶ Χοροί*, μεταγραφή τοῦ συνθέτου γιὰ κουαρτέτο ἐγχόρδων, οἱ πασίγνωστοι 1. Ἡπειρώτικος. 2. Κρητικὸς. 3. Τσάμικος. 4. Ἀρκαδικὸς καὶ 5. Κλέφτικος, στάθηκαν προσδοκώμενη κατακλειῖδα τοῦ προγράμματος (Βυζαντινὸ & Χριστιανικὸ Μουσεῖο, Δευτ., 14.10.2019).

Λέξεις: 1035.

¹ Γιὰ τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλὲς ἀρκεῖ μόνον μιὰ ματιὰ στὸ Γιάννης Γ. Παπαϊωάννου: *Ἡ εἰκοσαετηρίδα τοῦ Νίκου Σκαλκώτα*, ἀνάτυπον (σσ. 119-168) ἐκ τοῦ ΙΕ/1969 τόμου τοῦ «Ἀρχείου Εὐβοϊκῶν Μελετῶν» πὺ περιλαμβάνει τὸν Κατάλογο-σπαζοκεφαλιά.